

HOSPODIN KRALUJE

Kázání ze soboty 9.12.2017 – br. Jiří Beneš

V poslední době padá na člověka z médií a společenských pohybů zvláštní tíseň. Vytváří se strach z toho, co jakkoli narušuje základní touhu společnosti užívat si. V naší společnosti je v poslední době patrné zvláštní pnutí, které je dáno výsledky voleb u nás i ve světě, velmi divnými vojenskými konflikty ve světě, rozčarováním z funkce medií a sociálních sítí. Roste agresivita ve společnosti a v náboženském prostředí, včetně naší církve, sílí fanatismus. Moc postupně přebírají oligarchové, lidé ztrácejí důvěru ve společenské elity a vševedoucí experti věčně zvaní ve zprávách nepřinášejí žádné řešení složitých společenských pohybů. A do toho si po volbách znovu začínáme uvědomovat, kdo vlastně o nás rozhoduje, kdo tvoří naše názory a jak je demokracie, na kterou spoléháme, slabá. V tom všem je navíc velmi snadné mediálně přizívat zmatek a strach a manipulovat tím společnost žijící ve virtuálním světě internetu. Sociální paměť společnosti slábne, postupně degeneruje a její funkci přebírá externí paměť ve virtuálním prostoru na síti. A kapitalismus se svými nosnými hodnotami, jimiž jsou konzum, soutěž a zisk, neboli obchod a úspěch, již pronikl i do církevního prostředí a zapustil kořeny i do našeho myšlení jako něco, co je normální a přirozené. Když pak slyšíme, že to, čeho jsme svědky, má rysy vzpoury (primitivů) proti establishmentu, je mnohem snadnější všimnout si podobnosti toho, čím procházíme, se společenskými změnami po druhé světové válce, které vyvrcholily převzetím moci komunistickou stranou v roce 1948. Tehdy na to reagoval prof. Hromádka výzvou, zda by církev neměla číst události, jimiž prochází, jako Boží soud nad svým jednáním. To je možná dobré připustit si i nyní neboli uvědomit si, že nejsme omiláni neosobními společenskými pohyby, nýbrž že se stále účastníme Hospodinova řízení dějin, že jsme stále v ruce Boha, který vládne. Navzdory tomu, jak špatně čitelné je to, co se kolem nás i ve světě děje, je třeba si zejména při bohoslužbách připomínat jednu konstantu, díky které to vše kolem nás ještě dává nějaký smysl. A tou konstantou je skutečnost, kterou žalmista formuloval vyznáním: „*Hospodin kraluje*“¹, nebo jeho variantou: „*Králem je náš Bůh*“². Svět není rozdělen do dvou vlivových sfér zlého boha ďábla a nějakého jeho dobrého protějšku. Události se nevymkly z kloubů. Tím, kdo to zde řídí, není nějaký stále bohatnoucí oligarcha, který si zamluvil vytvořit z našeho státu svou firmu a svými žvásty si koupit lidi. Nejsou to media ani satan.

Připomeneme si proto dnes tři svědectví, která pro nás mohou být posilou a vodítkem při zorientování se v dnešní situaci. Prvním textem je vyznání víry, které čteme v Josefově příběhu. Josef dal svým bratrům do jejich žoku s obilím, které si v Egyptě koupili, zpět váčky se stříbrem, za které si obilí koupili. Bratři Josefovo jednání interpretují slovy: „*Co nám to jen Bůh učinil?*“ (1 Moj 42,28). Když pak stříbro při své druhé návštěvě Egypta vraceli správci Josefova domu, tak jim tuto jejich úvahu potvrdil „*Upokojte se, nic se nebojte. Bůh váš a Bůh vašeho otce vám dal do žoků ten skrytý poklad*“ (1 Moj 43,23). Pak dal Josef do Benjaminova žoku stříbrný kalich, aby je mohl obvinít z krádeže a Benjaminu uvěznit. Juda to po návratu interpretuje slovy: „*Jak to omluvíme? Čím se ospravedlníme? Sám Bůh stíhá své otroky za jejich provinění*“ (1 Moj 44,16). A nakonec Josef svým bratrům vysvětluje, že jej do Egypta vlastně neprodali oni, ale že to vlastně všechno řídil Bůh v jejich prospěch (číst 1 Moj 45,4-8). Tato vyznání víry nás učí vnímat, rozumět tomu a předpokládat, že za

¹ Ž 47,9. 93,1. 96,10. 97,1. 99,1.

² Vyznání víry: Ž 10,16. 24,7-10 (nejčastěji v žalmech). 29,10. 47,3.7-8. 95,3. 98,6. V modlitbě Ž 5,3. 44,5. 74,12. 145,1.

viditelnými událostmi lze rozpoznávat skryté Hospodinovo jednání, které je dostupné jen vírou.

Jinde vypravěč popisuje, jak je to se vpádem babylónské armády do Jeruzaléma, při kterém král povraždil personál chrámu, mladíky, panny a starce, vykradl, co se dalo, chrám a město vypálil a spolu s hradbami je za nevýslovného utrpení obyvatel srovnal se zemí. Vysvětluje, že to ve skutečnosti bylo jinak, než jak to vypadalo: číst 2 Pa 36,15-21. To znamená, že všechno je tak, jak to má být. Ale text posluchačům současně nabízí, co si o tom všem mají myslet: je to Boží trest za něco, co spáchali, konkrétně za ignorování toho, co Bůh řekl. Ale stejně přistupují i k významu Božího jednání Josefovi bratři: to neblahé, co se nyní děje, resp. co Bůh dělá, je třeba přijmout jako trest za to, co udělali. A oni to vědí velmi přesně, za co jsou neblahými událostmi trestáni. Stejně tak věděl prof. Hromádka v roce 1948, když interpretoval nástup církvi nepřátelského režimu, zač tím Bůh církev trestá a co si o sobě tváří tvář těmto událostem mají křesťané uvědomit.

A třetím textem, se kterým je třeba se v dnešní době konfrontovat a jímž bychom si měli posilovat svou víru, je Ž 93³. V jeho vyznání „Hospodin kraluje“ svým způsobem předchází dvě zjištění vrcholí. O tom, že „Hospodin kraluje“ je žalmista přesvědčen, tomu věří a při bohoslužbě to pak veřejně vyhlašuje⁴. „Hospodin kraluje – tak úderně začíná píseň, jež se po návratu z Babylónu zpívala jako část slavnostní liturgie při svátcích stánků, připomínajících Boží vedení na poušti“. Je to vyznání víry, k němuž „není snadné se přidat“, když „na vlastní oči vidíme, co dnes na světě vládne ... Ta píseň se však musí zpívat všemu navzdory. Dá se zpívat jen v té odvaze, v níž se modlí učedníci modlitbu svého Pána: neboť tvé jest království, i moc i sláva. Víra zpívá o tom, co nevidí a pro co nemá důkazy, ale na co vsadila a čeho se drží ... A dodnes je to zpěv pobuňující“⁵.

Prvním slovem Ž 93, je proprium „Hospodin“, které je v Ž 93 také nejčastěji používaným slovem⁶. Ž 93 patří mezi tři žalmy, v nichž žalmista nadřazením tohoto propria avizuje, kam je upoután jeho zájem (podobně Ž 97,1. 99,1). Všechny tyto tři žalmy mají i stejný nadpis, tj. holou větu „Hospodin kraluje“. Žalmista tímto nadpisem vyznává, že vládcem není nikdo jiný, než Bůh, který „oblékl důstojnost, opasal se mocí“ (Ž 93,1). Pokud se Bůh takto oblékl, právě obléká, nebo teprve oblékne⁷ pak se na kralování připravil. Oblečením vstoupil do role krále. Přesněji: dal najevo, že je král. Žalmista tedy o Bohu řekne, jak vládce světa⁸ vypadá (jinak v Ž 97,2) a jaké atributy jsou při jeho vládě vidět. Přeneseně to znamená, že „Žalmista zpívá o Božích skutcích, protože je na nich vidět sláva a důstojnost Stvořitele“. To je Boží „oblečení. Víra vidí Boží oděv, ne však Boží postavu, zahlíží

³ Tématicky blízké a lexikálně propojené jsou Ž 93 s Ž 47 a 24. V Septuagintě má Ž 93 nadpis: „V předvečer soboty, kdy země byla obydlena. Žalmová píseň pro Davida“. Starý zákon. Překlad s výkladem. Praha 1979, sv.9, str. 360. „Ke dni pátečnímu, když se osadila země“. DOBIAŠ F.M.: Na každý den. Praha Kalich 1960, roč. 7, str. 37. Jediný katalog Božích činů v Ž 93 je vyznání + modlitba: „kraluje, oblékne, přepáše se, upevníš, nezvikláš“ v Ž 93,1.

⁴ Generace vykladačů z poloviny XX. století řadila tento žalm mezi „žalmy korunovační, kdy při chrámových obřadech byl nastolován Hospodin jako král nebes i země se všemi národy. Žalm zachycuje okamžik, kdy Hospodin vítězstvím nad obudnými silami vod se ujímá svého vládařství, takže země je utvrzena ve svých řádech a každé slovo Hospodinovo platí“. DOBIAŠ, op. cit. 37.

⁵ REJCHRT, op.cit. 107.

⁶ Je čtyřikrát. Tříkrát je fráze „nesou řeky“ v Ž 93,3. A dvakrát slova: „oblékně, upevní hlas a vznešený“.

⁷ Hebrejské sloveso stojí mimo časové kategorie slovesa indoevropského. Budoucí čas mívají hebrejská perfekta v mudroslovných textech a zdůrazňují tak naději i v budoucnosti.

⁸ Hospodinovo kralování však nemá jen společenský, nýbrž kosmický dosah (rozměr): „Bůh určuje dráhu sluncí“ (podle Ž 19,5 LOCHMAN J.M.: Na každý den. Kalich Praha 1969, roč. 16, str. 21).

slávu, do níž je zahalen, nikoli však jeho tvář“. To „nám ze své velebnosti, ze své moci a slávy dovolil spatřit. ... Bůh je skryt v to, co oblékl jako slávu a důstojnost“⁹.

Ze žalmistovy řeči je zjevné, že žalmistu zjištění o tom, kdo je vládce světa, přivedlo ke sdílení se s Bohem – králem. Z vyznání víry přechází žalmista v Ž 93,1 do modlitby. Po výpovědi o Bohu se žalmista obrací přímou řečí k Bohu a další sdělení říká tedy již jen Bohu: „určitě zajistíš svět, nic se nezviklá (nic nerozvikláš)“¹⁰. To Bůh činí tím, že „kraluje“. „Hospodin kraluje“, tedy znamená, že se „oblékne, zajistí a nic nezviklá“. Není nevypočitatelný, nýbrž zcela spolehlivý a proto důvěryhodný. Lze se o něj opírat – neselže, když „svět“¹¹ zajišťuje a stará se o něj. „To, že svět existuje, že člověk má pevnou půdu pod nohama, je Boží dílo. Jen Pán Bůh brání svou upevňující mocí všem nekontrolovatelným pohybům nicoty a zmaru“¹².

Žalmista ve své modlitbě rozvíjí téma stability pomocí obrazu Boha jako zdroje jistoty, garanta stálosti a pevnosti: „je upevněný trůn tvůj od tehdy“ (ve smyslu „ode vždy, od vždycky“) „od věku jsi ty“¹³. To ovšem lze číst i takto: „Trůn¹⁴ tvůj jsi ty“, byť „trůn“ označuje „schránu smlouvy“¹⁵. Žalmista tím ovšem formuluje ujištění, že Hospodin má vše pevně v rukou.

Téma stability zesiluje žalmista kontrastním obrazem nestability (podobně Ž 97,4-6. 99,1) v podobě hučení „řek“, které jsou v Ž 93,3 metaforou pro společenský chaos. „Bouřlivé síly jsou stále při díle. Chaos hrozí zničujícím úderem“, ale „žalmista se nedá zvíkat ve své víře silami zkázy“¹⁶. „Řeky“ jsou v žalmech místem, na němž je upevněna země (Ž 24,2), ale také mohou být metaforou pro lidi, pro společnost, resp. pro její neklid projevující se horizontálním pohybem (těkáním; viz Ž 98,8): „Králové zemští mohou bésnit jako rozvodněné řeky“¹⁷.

Spojení „Hospodin kraluje“ a „řeky hlučí“ lze číst trojím způsobem:

- a) navzdory hluku a chaosu „Hospodin kraluje“;
- b) „řeky“ na Hospodinovo kralování reagují, dosvědčují jej (Ž 47,2. 97,1.4-6.8. 98,4-9);
- c) Hospodinovo kralování se projevuje „hlasem řek“, projevuje se „ze zvuků vod mnohých“¹⁸.

„Nad zvuk vod mnohých, nad sílu vln mořských mnohem silnější jest na výšině Hospodin“¹⁹, nebo „mnohem silnější jsi na výšině Hospodine“²⁰. Hospodin všechny pohyby a zvuky na zemi převyšuje. Rozbouřené vlny nijak nenarušují stabilitu jeho vlády, jeho panování, protože k němu nedosahují. „To znamená, že Bůh má převahu i nad tím, čeho se bojíme a co nás děsí: je silnější, než nespoutaný a ničivý mořský příval ... nad silami zla, které lomcují dnešní dobou v podobě nenávisti či sobectví, nad silami, s nimiž si nevíme rady, má on navrch“ A Luděk Rejchrt z toho vyvozuje: „Asi je nutné si tento verš stále znovu a znovu

⁹ REJCHRT L.: *Na každý den*. Praha Kalich 1988, roč. 35, str. 107-108.

¹⁰ Ž 93,1, neboť svět je založen na „řekách“ (Ž 24,2).

¹¹ „okresek zemský“. BAŠUS, B.B., PÍPAL, B.: *Žalmy. Revize kralického znění*. Praha Kalich 1987, str. 139.

¹² REJCHRT, op.cit. 108.

¹³ Ž 93,2; o „trůnu upevněném“ také v Ž 97,2.

¹⁴ Ž 9,8. 33,14. 45,7. 47,9. 89,5.15.30.37. „Hospodinův trůn je v nebi“ (Ž 11,4. 103,19).

¹⁵ *Starý zákon. Překlad s výkladem*, op. cit. 193; srov. Ž 95,6. 96,9. 99,5. 100,4.

¹⁶ *Starý zákon. Překlad s výkladem*, op. cit. 361.

¹⁷ DOBIAŠ, op. cit. 37.

¹⁸ Ž 93,4; podobně Ž 97,2-6. 99,1.3.5.

¹⁹ Ž 93,4. BAŠUS, PÍPAL, op.cit. 139.

²⁰ Podobně v paralelním Ž 97.99 (Ž 97,9. 99,2). Může jít o pokračování modlitby, nikoli o přerušení modlitby pomocí vyznání víry.

opakovat s refrémem: je mnohem silnější ... než to, co nás ohrožuje“²¹. ČEP shrnuje: „Boží moc drží i tyto mocnosti jakoby ukované na řetěze. Hospodin má převahu nad vším, co by chtělo ohrozit jeho dílo“²².

Žalmista svou modlitbu končí zřetelem na „svědectví“ Hospodinova²³. Ta jsou vrcholným a nejzávažnějším projevem Hospodinova kralování²⁴. „Svědectví“ Hospodinova jsou výstrahy, varování, útěcha, povzbuzení a ujištění (tak hebr. a-v-d), která kralující Hospodin pronáší (podobně Ž 99,6-8). Jsou dokladem jeho vlády (Bůh vládne svými „svědectvími“) a současně podnětem, jak se jeho vládě podřídit, jak ji realizovat. Poukazem na „svědectví“ Hospodinova končí žalmistovo rozjímání o Hospodinově vládě. K nim, tj. k tomu, co Hospodin svými výroky dosvědčuje, chce žalmista patrně dovést i svého posluchače.

Žalmista „svědectví“ Hospodinova charakterizuje slovy: „Svědectví tvá jsou naprosto spolehlivá“²⁵ „pro tvůj dům“. To znamená pevná, věrná a pravdivá. A současně žalmista vyjadřuje, pro koho jsou „svědectví Hospodinova“ určena: „pro dům“, který patří Bohu. „Dům“ je výraz pro jeho obyvatele, tj. pro lidi, kteří patří Bohu. Ale „tvůj dům“ je také Boží lid, neboť v jejich středu Bůh bydlí. Žalmista volá k tomu, aby se lidé, kteří věří, že „Hospodin kraluje“, věnovali „tvým spolehlivým svědectvím“, tj. zákonům tohoto krále (Ž 97,8. 99,7) a aby připomínali a vyvyšovali „svatost“ svého krále. Tímto apelem končí všechny tři paralelní žalmy s tématem „Hospodin kraluje“ (srov. Ž 97,12. 99,9).

„Smíme mít mnohem nadějnější jistotu. Věříme tomu, co Bůh o sobě dosvědčil v Písmu a co je provždy platné a naprosto spolehlivé. Tato víra vznikla ... slyšením Božího slova. To slovo nás přemohlo pro sebe. Proto věříme v jeho spolehlivost a pravdivost. Pán Bůh nám svými sliby dosvědčil svou příchyllost“²⁶. „Ohranou před každým chaosem je spolehlivost a věrnost Božího svědectví ... srov. Ž 19,8. 119,88. 157“²⁷.

Ale závěr Ž 93 není jednoznačný, ani snadno dostupný. Obsahuje dvě aktivní participia v mužském rodě, která v mudroslovných textech označují postavu, tj. nepřímou ukazují na skrytého Boha. Ten by zde byl označen výrazy „Posvěcující“ a „Prodlužující dny“. Překlad by pak mohl mít tři podoby:

- a) „Svědectví tvá jsou věrná velmi. Pro tvůj dům se hodí Posvěcující, Hospodine, k tomu Prodlužujícímu dny“;
- b) „Svědectví tvá jsou věrná velmi pro tvůj dům. My toužíme Posvěcujícího - Hospodina, pro Prodlužujícího dny“;
- c) „Svědectví tvá jsou velmi pravdivá. Pro tvůj dům je líbezný Posvěcující, Hospodine, pro prodloužení dnů“.

Když byl babylónský král Nebúkadnesar konfrontován se svým snem a se vzkazem od Hospodina, prohlásil o Hospodinu, Danielově Bohu: „Vpravdě, váš Bůh je Bůh bohů a Pán králů“ (Da 2,47). Přestože jeho slova neměla váhu (jsou to jen zvuky, neboť král z nich nic nevyvodil), použije apoštol Pavel v závěru listu Timoteovi o Bohu stejný obrat „příchod Pána

²¹ REJCHRT, op.cit. 108.

²² Starý zákon. Překlad s výkladem, op. cit. 361.

²³ O nich nejčastěji

Ž 119,2.14.22.24.31.36.46.59.79.95.99.111.119.125.129.138.144.146.152.167.168. Dále

Ž 25,10. 78,56. 99,7. V Tóře pak 5 Moj 4,45. 6,17.20.

²⁴ V Ž 97,2.6.8 a 99,4 je to „spravedlnost, právo, soudy“.

²⁵ Ž 93,5. BAŠUS, PÍPAL, op.cit. 139.

²⁶ REJCHRT, op.cit. 109.

²⁷ Starý zákon. Překlad s výkladem, op. cit. 361.

Ježíše Krista zjeví v určený čas požehnaný a jediný Vládce, Král králů a Pán pánů“ (1 Tim 6,15). Toto označení pak Jan vztáhne na Ježíše Krista: „Beránek ... je Pán pánů a Král králů ... Na pláští a na Boku má napsáno Král králů a Pán pánů“ (Zj 17,14. 19,16). O to je zajímavější, že, když se lidé po zázračném nasycení chlebem a rybami chtěli Ježíše „zmocnit, aby ho provolali králem, odešel opět na horu, zcela sám“ (J 6,15). Snad jim chtěl říci, že ten, kdo „Králem“ je, se od lidí „králem“ provolat nenechá. Ale současně nám tento příběh ukazuje, že lid může provolat „králem“ jen toho, kdo „Králem“ není. Evangelium nás tak konfrontuje s nebezpečným stereotypem: ten, kdo lidu dá kus žvance, ten je má na lopatě. Ježíš svým postojem k lidské potřebě mít krále ukazuje, jakou hodnotu a váhu asi má pudové rozhodnutí lidí, kteří si za svého vládce ustanoví toho, kdo jim rozdává koblížky.